

Yttrande över Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet - skolans och socialtjänstens behov (SOU 2024:87)

Er beteckning U2025/00075

Utbildningsdepartementet har givit Akademikerförbundet SSR möjlighet att yttra sig över betänkandet. Akademikerförbundet SSR lämnar följande synpunkter på förslagen.

Akademikerförbundet SSR:s yttrande

Inledande synpunkter

Den 24 april 2025 överlämnade regeringen remissen *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse* till lagrådet.

Den föreslagna bestämmelsen innebär att sekretess till skydd för enskilda inte ska hindra att uppgifter lämnas mellan myndigheter om det behövs för vissa syften. I lagrådsremissen föreslår regeringen att uppgifter ska kunna lämnas om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, för att utreda brott, för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar samt för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda fusk och olika typer av överträdelser.

Bestämmelsen ska även möjliggöra sådant uppgiftsutlämnande som sker vid samtal mellan myndigheter som samverkar för att exempelvis förebygga eller förhindra brottslig verksamhet. Det innebär att t.ex. skola, socialtjänst och polis ges en möjlighet att föra öppna samtal och dela information som omfattas av sekretessbestämmelserna ibland annat 23 kap. och 26 kap. OSL.

Akademikerförbundet SSR var en av många remissinstanser som avstyrkte förslagen, inte minst med hänvisning till socialtjänstsekretessen (26 kap. OSL) och sekretessen inom elevhälsans psykosociala insatser (23 kap. OSL) och att bestämmelsen öppnar för ett okontrollerat informationsflöde.

Förbundet kan också konstatera att de förslag som regeringen presenterat i ovan nämnda lagrådsremiss innebär att de – betydligt mer balanserade - förslag på sekretesslättnader som skolsäkerhetsutredningen presenterar, redan innan remisshanteringen, är överspelade. Akademikerförbundet SSR har trots detta valt att svara på remissen.

Övergripande synpunkter

Akademikerförbundet SSR vill understryka att förbundet är väl medveten om den lägesbild som utredningen förmedlar och att utredningsuppdraget och det förslag som utredningen lägger fram har sin grund i den samhällsutveckling som ägt rum under senare år.

På senare år har sekretessen allt oftare lyfts i samhällsdebatten som ett hinder för att förebygga och bekämpa brott. Att ta bort sekretessen och att öka informationsutbytet lyfts ofta fram som en åtgärd och en lösning på polisens problem klara upp brott, problemen med gängkriminaliteten, för att stoppa rekryteringen av barn till kriminella nätverk och för att papperslösa i större utsträckning ska lämna landet. Att invända emot och ifrågasätta dessa förslag har blivit allt svårare och tolkas allt oftare som en underlåtenhet att agera och som ett ställningstagande mot viljan att lösa problemen.

Akademikerförbundet SSR är mycket bekymrade över den utveckling som sker. Samhället behöver tillsammans göra sitt yttersta för att motverka en samhällsutveckling som kan riskera att bli systemhotande. Att göra sitt yttersta innebär dock inte att samhället kan och ska ta till vilka metoder som helst. Förslag som läggs fram behöver alltid utvärderas och analyseras utifrån alla aspekter och konsekvenser. Inte minst gäller det just förslagets påverkan på demokratin, rättsstaten och samhällsutvecklingen.

Vad som i nuläget framstår som ändamålsenliga åtgärder för att bekämpa gängkriminaliteten, kan tillsammans ge oöverblickbara konsekvenser i framtiden. Det gäller i allra högsta grad när myndigheter ges långtgående befogenheter att inhämta och dela information om enskilda individers personliga förhållanden.

Av betänkandet framkommer att utredningen anser att nödvändig informationsdelning mellan skolan, socialtjänst och polis som utgångspunkt ska ske i samförstånd med och med stöd av den enskildes samtycke. Skälen för detta är att socialtjänstens verksamhet i hög grad är beroende av att enskilda känner förtroende för socialtjänsten.

Akademikerförbundet SSR vill härmed understryka och bekräfta det utredningen lyfter fram. Socialt arbete liksom socialtjänstens verksamhet bygger i mångt och mycket på att enskilda känner förtroende för verksamheten och dess profession. Det är många gånger en förutsättning för att människor, vid oro eller i behov av stöd och hjälp, ska vända sig till verksamheten.

Socialtjänstens förutsättningar att bedriva ett förändringsarbete är nära knuten till de relationer som byggs med enskilda. Dessa relationer präglas i mångt och mycket av tillit, förtroende och en ömsesidig respekt. För socialtjänstens del är därför möjligheterna att värna den personliga integriteten och o för att kunna fullgöra sitt uppdrag. För att förtroendet för och tilliten till socialtjänsten ska kunna upprätthållas måste människor vara försäkrade om att uppgifter om deras personliga förhållanden inte kommer till utomstående kännedom. Det handlar dels om förtroendet och tilliten till socialtjänsten som verksamhet, dels om förtroendet och tilliten mellan socialsekreteraren och klienten.

När tilliten till socialtjänsten som verksamhet brister ges socialtjänsten sämre möjligheter att bland annat nå grupper som är svåra att nå, att förmå människor att

söka stöd och hjälp tidigt och att förmå människor att våga signalera att de är i behov av stöd och hjälp. En bristande tillit till socialtjänstens verksamhet påverkar direkt möjligheten att arbeta förebyggande negativt. När tilliten till den enskilde socialsekreteraren brister påverkas möjligheten till förändringsarbete där och då, i det enskilda ärendet. Risken för informationsunderskott ökar, liksom risken för att de beslut som fattas inte är relevanta eller adekvata och att möjligheten till ett framgångsrikt och positivt förändringsarbete försämras. För det är just det som det sociala arbetet handlar om - stöd, hjälp, vård, behandling, omsorg och förändringsarbete.

Socialsekreterare och andra socialarbetare har i sitt arbete att utgå från kunskap, kompetens och etik. Dessa beståndsdelar är centrala för genomförandet av socialtjänstens uppdrag och det uppdrag som professionen har att utföra i sitt arbete. Till det kan läggas sekretessen. En central beståndsdel och grundförutsättning för socialt arbete. Utan sekretess och möjlighet att skydda den personliga integriteten kommer socialtjänstens möjligheter att arbeta förebyggande, bedriva förändringsarbete och att skydda barn att påverkas negativt.

Upprätthållandet av sekretessen för socialtjänsten har under mycket lång tid ansetts vara en förutsättning för att enskilda ska känna förtroende för socialtjänsten.

Till detta ska läggas att det för närvarande, med förslagen om en ny socialtjänstlag, pågår en reform och en omställning av socialtjänstens verksamhet till en mer förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst. Förslagen i den nya socialtjänstlagen är tänkta att öppna upp socialtjänstens möjligheter att erbjuda stöd och hjälp tidigt och att sänka trösklarna till socialtjänsten för att på så sätt öka möjligheterna att nå människor som idag är svåra att nå. Akademikerförbundet SSR ser betydande risker med förslagen om ökad informationsspridning och bedömer att dessa kommer att försvåra den pågående omställningen till en mer förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst. Att riva sekretessen mellan socialtjänsten och andra myndigheter står i direkt konflikt med den nya socialtjänstlagens syfte och mål.

Etik i socialt arbete

Akademikerförbundet SSR vill särskilt lyfta fram den etik som socialarbetare har att utgå ifrån i sitt arbete. Etisk medvetenhet och yrkesetiska koder är särskilt viktigt för de professioner vars arbete har en djupgående inverkan på människors liv och villkor. Inte minst gäller det i verksamheter som utövar makt i någon form. Socialt arbete är av det slaget.

Socialt arbete styrs av lagar och föreskrifter, vetenskap och beprövad erfarenhet och av etik. Vare sig den vetenskapliga kunskapen, den beprövad erfarenheten eller etiken avser att konkurrera med lagarna och föreskrifterna. Dessa ska i stället klargöra de grunder som arbetet utgår ifrån och det lagen styr emot. Grundläggande värden i etiken för socialarbetare är bland annat frivillighet, självbestämmande, delaktighet, integritet, människovärde, ärlighet, uppriktighet och ickedömande. För dessa grundläggande värden utgör skyddet för den personliga integriteten, det vill säga sekretessen, i mångt och mycket en förutsättning. Att göra avkall på sekretessen är att ändra på förutsättningarna för det sociala arbetet, men också att försämra möjligheterna för professionen att nå målen med uppdraget.

Akademikerförbundet SSR vill understryka och betona att en förändrad relation mellan staten och individen avseende skyddet av den personliga integriteten är en

mycket stor sak och att saken påverkar så mycket mer än det enskilda ärendet. Att förändra relationen mellan socialtjänsten och individen är om möjligt en ännu större sak som kommer att påverka inte bara socialtjänstens möjligheter att utföra sitt arbete utan även de som genom informationsinhämtningen från socialtjänsten ska ges bättre och ökade möjligheter att utföra sina uppdrag.

6. Skolans informationsbehov

6.1.3 En sekretessbrytande bestämmelse för vissa brottsbekämpande myndigheter

Akademikerförbundet SSR tillstyrker förslaget att införa en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande från Polisen och Säkerhetspolisen till skolan.

6.1.4 En sekretessbrytande bestämmelse för socialtjänsten

Akademikerförbundet SSR tillstyrker med viss tveksamhet förslaget att införa en sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt att bryta sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL i förhållande till skolan.

En ny sekretessbrytande bestämmelse trädde ikraft den 1 april 2025. Av förarbetsuttalandena till bestämmelsen (se prop. 2024/25:65) framgår att den tidigare sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 18 a § OSL använts sparsamt och den ändrades i syfte att just öka och underlätta uppgiftsutbytet mellan socialtjänsten och polisen. Om de lagändringen kommer att få avsedd effekt är för tidigt att bedöma. Akademikerförbundet SSR ser gärna att effekterna av de genomförda sekretesslättnaderna följs upp innan beslut om nya ändringar tas.

Utredningen understryker att utgångspunkten för ett utlämnande av uppgifter som omfattas av sekretess även fortsättningsvis ska vara att det sker i samförstånd med barn och vårdnadshavare. Som Akademikerförbundet SSR har lyft tidigare i sitt yttrande så instämmer förbundet i utredningens slutsats. Förbundet instämmer också i utredningens slutsats att ett särskilt skäl för att inte lämna ut uppgifter ska kunna vara att socialtjänsten inte försökt i tillräckligt stor utsträckning att få samtycke från den enskilde.

Akademikerförbundet SSR invänder dock emot och avstyrker att det, i enlighet med utredningens bedömning, ska vara socialtjänstens uppgift att informera skolan när en elev misstänks förbereda ett attentat mot en skola eller att en elev misstänks bedriva narkotikaförsäljning på skolans område. När socialtjänsten innehar den typen av uppgifter är de polisen som socialtjänsten ska dela informationen med och polisen som därefter har att ingripa och agera utifrån uppgifterna. Det kan omöjligt vara socialtjänstens och skolans ansvar att dela dessa uppgifter med varandra för att på så sätt förhindra brottslig verksamhet.

Akademikerförbundet SSR känner också en stor oro inför det faktum att socialtjänsten ska lämna fler personuppgifter till skolan och hur det kan komma att påverka socialtjänstens möjlighet att utföra sitt uppdrag. Syftet med förslagen är att underlätta för skolan att nå målen med verksamheten och att kunna fullfölja det grunduppdrag som skolan har. Ett av de allra viktigaste välfärdsuppgifterna som finns i vårt samhälle. Ett annat, lika viktigt välfärdsuppdrag, är det skydd, stöd och hjälp som socialtjänsten ska stå för.

7.1.4 En sekretessbrytande bestämmelse för skolan

Akademikerförbundet SSR tillstyrker att det införs en sekretessbrytande bestämmelse så att skolan kan lämna uppgifter till socialtjänsten.

Enligt den nya socialtjänstlagen kommer socialtjänsten att få i uppdrag att förebygga brottslig verksamhet. Utifrån det uppdrag ser förbundet att socialtjänsten kan komma att behöva information från skolan.

Avslutningsvis vill Akademikerförbundet SSR lyfta fram de risker, utöver ovan nämnda, som utredningens förslag öppnar för. När myndigheter ges ökade möjligheter att dela information med varandra, ökar också riskerna för infiltratörer och informationsläckage, långt utanför de aktuella myndigheternas gränser. Det är dessvärre konsekvenser som utredningen inte har analyserat och beaktat.

I beredningen av remissvaret har även Fredrik Hjulström, socialpolitisk chef, deltagit.

Heike Erkers
Förbundsordförande

Monica Engström
Socialrättsjurist